

**MAKTABGACHA TALIM TASHKILOTLARIDA BOLALARNI
MAKTAB TA'LIMIGA TAYYORLASHDA NUTQ O'STIRISH
MASHG'ULOTLARINING AHAMIYATI**

Isomova Farog'at Tojiddin qizi

Samarqand davlat universiteti O'zbekiston -Finlandiya hamkorlikdagi
pedagogika instituti 1- bosqich magistranti

ANNOTATSIYA

Maqolada MTTlari tarbiyalanuvchilarini maktab ta'limiga tayyorlashda nutq o'stirish mashg'ulotlari va ushbu mashg'ulotlarning bolalar rivojlanishidagi ahamiyati yoritib berilgan.

***Kalit so'zlar :** til, nutq, bilim, ko'nikma, malaka, obrazli bayon qilish ,maktab ta'limiga tayyorlash*

**ВАЖНОСТЬ РЕЧЕВОГО РАЗВИТИЯ В ПОДГОТОВКЕ ДЕТЕЙ К
ШКОЛЕ В ДОШКОЛЬНЫХ УЧРЕЖДЕНИЯХ**

АННОТАЦИЯ

В статье рассматриваются упражнения на развитие речи при подготовке учащихся МТТ к школьному обучению и важность этих упражнений в развитии детей.

***Ключевые слова:** язык, речь, знания, умения, компетенции, образное выражение, подготовка к школьному образованию.*

**THE IMPORTANCE OF SPEECH DEVELOPMENT IN PREPARING
CHILDREN FOR PRESCHOOL EDUCATION**

ABSTRACT

The article discusses speech development exercises in the preparation of MTT students for school education and the importance of these exercises in children's development.

***Keywords:** language, speech, knowledge, skills, competencies, figurative expression, preparation for school education*

KIRISH

Mustaqil taraqqiyot yo'lidan yuqori sur'atlar bilan rivojlanib borayotgan mamalakatimizda nafaqat iqtisod hamda siyosat balki, ilm-fan, madaniyat va ta'lim sohasida ham ko'plab rivojlanish strategiyalari ishlab chiqilmoqda. Shulardan biri "Maktabgacha talim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi" bo'lib ushbu

konsepsiyada rivojlangan mamlakatlar (hozirgi kunda Janubiy Koreya) modellaridan namuna olib, maktabgacha ta'lim tizimini rivojlantirishning yo'l xaritalari belgilab berildi. Zero prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev ushbu soha haqida quyidagicha fikr bildirganlar: "Qaysi sohani olmaylik, biz zamonaviy yetuk kadrlarni tarbiyalamasdan turib biron-bir o'zgarishga, farovon hayotga erisha olmaymiz. Bunday kadrlarni, millatning sog'lom genofondini tayyorlash, avvalo, maktabgacha ta'lim tizimidan boshlanadi." Maktabgacha ta'limning asosiy vazifasi bolalarni maktabda ta'lim olishga tayyorlashdan iboratdir. Ya'ni bolalar maktabgacha ta'limda aniq bilimlarnigina emas, fikrlash ko'nikmasini egallashi, tengdoshlari va kattalarning nutqlarini tushunishlari, ular bilan erkin fikr almashish, hamkorlik asosida faoliyat ko'rsatishi talab etiladi. Bolalarning ona tilida obrazli va mantiqiy fikrlashi, tasavvurlarini nutq orqali to'g'ri ifodalashi o'zini nazorat qilishi, boshqarishi, kuzatish, eshitish, eslab qolish, umumlashtirish, solishtirish kabi aqliy tayyorgarlikka ega bo'lishi zarur. Bu vazifani bajarishda, albatta, MTTlarda nutq o'stirish mashg'ulotlarining o'rni, ahamiyati kattadir.

Ushbu mashg'ulotlarda bolalar tarbiyachi tomonidan beriladigan bilimlarni egallash bilan bir qatorda, tengdoshlarinining ham nutqini tinlab ularni tushuna olishlari kerak bo'ladi. Zero til (nutq) kishilarning o'zaro aloqa vositasi bo'lib, u barcha kishilar uchun baravar, teng xizmat qiladi, shu bois til ijtimoiy hodisa bo'lib, jamiyat taraqqiyotidagi o'zgarishlar, yangilanishlar tilda o'z aksini topadi. Nutq o'stirish mashg'ulotlari maktabgacha ta'limda bolalarni og'zaki nutqini o'stirish, tengdoshlari va kattalar bilan nutqiy muomala malakalarini shakllantirish orqali nutqda so'zdan to'g'ri va o'rinli foydalanish, ya'ni nutq va xulq egasi bo'lish kabi ma'naviy axloqiy sifatlarni, so'zlash odobini egallashni shakllantiradi. Maktabgacha ta'lim davrida bolalar 2-3 ming so'z boyligiga ega bo'lish va undan foydalanish, eshitganlarini aytib berish, ko'rganini gapirib berish, suratlarga qarab mazmun bo'yicha hikoya tuzish va uni aytib berish, asosiy tayanch so'zlar yordamida hikoya tuzishga o'rgatiladi. Shuningdek, nutqning ifodaliligi, nutq tovushlarini to'g'ri, aniq talaffuz etish, tilning grammatik shakllaridan nutqda to'g'ri foydalanish, badiiy asarni tinglash, tushunish, mazmunni eslab qolish va so'zlab berish, asar qahramonlari nutqi xususiyatlarini ajrata bilish, obrazli bayon etish kabi amaliy intellektga ega bo'lishni rivojlantiradi, maktabga nutqiy jihatdan tayyorlaydi.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Bola, eng avvalo, tilning tovush tomonini egallashi kerak, yani tovushlarni to'g'ri talaffuz etishi lozim. Nutqning tovush tomoni ustida ishlash o'zbek tilining

fonetikasi va orfoepiyasiga asoslanadi. Bola kattalarga taqlid qilib, soʻzlarda urgʻuni toʻgʻri ishlatishga oʻrganib oladi, ona tilining intonatsion tomonini oʻzlashtiradi hamda soʻzlarni toʻgʻri talaffuz qilishga odatlanadi. Ayniqsa, bola atrofdagilar bilan nutqiy muloqotda boʻlayotganda samimiy ohangda, burro va aniq gapirishga oʻrgatiladi. Zero hozirgi kunda MTTlarida talim jarayonlarini tashkil qilishda „Ilk qadam “davlat dasturi hamda „Ilm yoʻli” variativ dasturlaridan foydalanilmoqda.

XULOSA

Ushbu dasturlarning vazifasi taʼlim tarbiya jarayonlarini samarali tashkil etish va ushbu jarayonda maktabgacha talim yoshidagi bolalar egallashi kerak boʻlgan bilim, koʻnikma va malakalar belgilab berilgan. Jumladan nutq oʻstirish sohasi boʻyicha bolalarning „Nutq muloqot oʻqish va yozish malakalari “ sohasi kompetensiyalari belgilangan. „Ilm yoʻli” variativ dasturidagi ushbu sohadagi oʻquv-tarbiyaviy faoliyat yakuniga yetgandan soʻng 6-7 yoshli(maktabga tayyorlov) bolalar quyidagi koʻnikmalarga ega boʻladi:

- nutqni eshitadi va tushunadi;
- oʻz nutqida toʻgʻri talaffuz ,qulay gramatik shakllar va xilma-xil gap konstruksiyalaridan foydalanadi;
- ikkinchi tilni oʻrganishga qiziqish namoyon qiladi;
- ikkinchi tilni egallash boʻyicha dastlabki bilimlarni koʻrsatadi;
- badiiy adabiyot asarlariga qiziqish namoyon boʻladi ;
- soʻzning lugʻaviy boʻgʻinli fonetik tuzilishi toʻgʻrisida tasavvurga ega boʻladi ;
- turli maʼno shakllarini mustaqil ravishta tuzish va soʻzlab berishni biladi ;
- yozishning dastlabki malakalari va vosotalaridan foydalanishni biladi;

Har bir bolada nutqning bunday sifatlarini tarbiyalash, kelgusi hayotida, yani maktabda, oʻquv yurtlarida taʼlim olishda, mustaqil mehnat faoliyatida jamoa, jamiyat orasida oʻz fikrlarini toʻliq va tushunarli qilib bayon etishda muhim ahamiyatga egadir.

REFERENCES

1. Anna Golubeva, D.Shankar, V.Nazarova, Y.Narolskaya, M.Ismoilova, Li Dong Vuk. “Ilk qadam” Maktabgacha taʼlim muassasalarining davlat oʻquv dasturi. Toshkent-2018.-107 b.
2. Grosheva I.V., Say Ye.F., Mirjalilova S.S., Medvedova N.I. ”Ilm yoʻli” variativ dastur. Toshkent: “Sano-standart”, 2020.-16 b.
3. Fayzullayev Sh. Bolalarni maktabga tayyorlash metodikasi. Oʻquvqoʻllanma. Samarqand-2020. 60-63 betlar.